Reportage

In het hart van Chili slurpen avocado’s voor Europa het laatste beetje water op

Waterschaarste Chili Nederland is een van de grootste avocado-importeurs ter wereld en een groot deel van deze steenvruchten komt uit het plaatsje Petorca in midden-Chili. Door droogte en een geprivatiseerd watersysteem blijft er weinig water over voor inwoners zelf.

- Boris van der Spek NRC 4 juli 2022 om 16:24

Het plaatsje Petorca groeide uit tot hoofdstad van de Chileense avocado-industrie. De rivier die de boomgaarden lang van water voorzag is echter drooggevallen. Foto Albert Valdés/EPA

Tien emmers citroenen plukte hij vroeger. Ieder jaar werd het er eentje minder. Sinds zijn vader tien jaar geleden overleed is de droogte op het land van Iván Donoso alleen maar erger geworden. En de citroenboom, rechts in de hoek op het erf, was de enige boom waar nog vruchten aan groeiden. Nu is de boom grijs en stoffig, de laatste blaadjes als een verdorde rozenkrans op een grafzerk.

„Toen ik en mijn broers en zussen nog kinderen waren, was dit vruchtbare grond”, zegt Donoso. Hij wijst over het stuk land dat hij geërfd heeft. „We hadden citroenen, sinaasappelen, avocado’s. Mijn ouders verkochten het op de markt”. Leven van de oogst zoals zijn ouders deden, dat kan Donoso niet meer. Hij werkt in de bouw en is nog amper op zijn land te vinden. Verkopen wil hij het niet. „Dit is mijn jeugd hier, al is het nu zand en stenen”.

Bekijk ook **deze fotoserie over de droogte in Chili**

Het land van Donoso ligt in Cabildo, in de provincie Petorca in Chili. Hele dorpen zijn hier afhankelijk van vrachtwagens die drinkwater brengen, omdat er geen druppel meer uit de kraan komt. Kleine boeren zijn gedwongen hun land te verkopen en een ander beroep te zoeken. Maar activisten en inwoners in de regio twijfelen of de zogeheten megadroogte in de regio – er valt al dertien jaar amper regen – de werkelijke oorzaak is dat rivieren hier zijn opgedroogd en groene heuvels zijn veranderd in zanderige vlaktes.

> De toegang tot water wordt een grondrecht in de nieuwe grondwet die deze maandag gepresenteerd wordt in Chili

Petorca is het epicentrum van de avocado-industrie in Chili: bijna de helft van alle avocado's die het land exporteert komen uit deze provincie. De vruchten gaan met name naar de Verenigde Staten en Europa, met Nederland als meest prominente bestemming. Sinds 2019 is Nederland de op één na grootste importeur van avocado's, al wordt een groot deel ook weer doorgevoerd. Maar er is veel water nodig om avocado's te telen: onderzoeken wijzen uit dat er in het woestijnachtige Petorca voor 1 kilo circa 1.200 liter water nodig is.

Waterrechten kopen

Yoni Zenteno exporteerde ook jarenlang naar Nederland. De avocado's die aan de bomen op zijn land groeien zijn de laatste jaren steeds kleiner geworden en daarom niet meer geschikt voor de Europese markt. „Ik verkoop nu alleen aan de Chileense markt. Er is genoeg vraag, dus ik kan blijven verkopen", zegt Zenteno. Hij heeft zes hectare land, dat grenst aan waar vroeger een rivier lag.

„Vroeger konden we het water zo uit de rivier halen. Nu staat het droog en moeten we putten graven.”

Vol trots toont Zenteno zijn put, met een diepte van dertig meter. Een elektrische meter houdt precies bij hoeveel water hij uit de grond haalt. „Ik heb waterrechten voor twee liter per seconde gekocht. Daar red ik het net mee. Maar eigenlijk, als we zoals vroeger willen telen, is er meer water nodig”.

Avocadogaarden in Petorca. Chili kampt met een van de ernstigste droogtes op het Westelijk Halfrond. Foto Albert Valdés/EPA

Yoni Zenteno is een van de boeren in Petorca die kan blijven telen omdat hij zogeheten waterrechten heeft. Chili is het enige land ter wereld met een deels geprivatiseerd watersysteem. Via de zogeheten watercode, tijdens de dictatuur van Augusto Pinochet (1973-’90) in het leven geroepen, werd een groot deel van het water in Chili verdeeld onder particuliere bedrijven. Deze bedrijven beheren het water in een specifieke regio en verkopen rechten om dat water te exploiteren aan onder meer agrarische bedrijven.

In de grondwet, eveneens geschreven tijdens de dictatuur, staat toegang tot water niet als grondrecht beschreven, waardoor de particuliere sector toegang heeft tot meer water dan lokale overheden. En zo kan het dat een school in Petorca eind 2021 tijdelijk de deuren moest sluiten omdat kinderen geen drinkwater hadden, terwijl enkele kilometers verderop de avocadobomen bloeiden.

Een nieuwe grondwet

„Het is geen droogte, het is diefstal.” De leus staat in Petorca overal op de muren en activiste Veronica Vilches herhaalt de spreuk meerdere malen. Alsof ze haar uitspraak kracht wil bijzetten haalt ze haar telefoon uit haar zak en zoekt driftig naar een video. „Kijk! Dit is diezelfde Yoni die zegt dat-ie het net redt met zijn waterrechten!” Op het stoffige scherm is een video te zien van hoe activisten de confrontatie aangaan met avocadoboeren die ze op heterdaad betrappen terwijl ze illegale, diepe putten aanleggen in de opgedroogde rivierbedding. Yoni Zenteno schreeuwt naar Veronica Vilches. „Flikker op hier, kreng! Hoe wil je dat wij ons werk doen?!”

„Deze bedreigingen vallen nog mee, toch?”, zegt Vilches sarcastisch. De bekende activiste, die op minder dan vijf minuten rijden van Zenteno woont, heeft al veel over zich heen gekregen. Doodsbedreigingen werden op de muren van haar huis gespoten. Haar auto werd in brand gestoken. Amnesty International riep de Chileense overheid zelfs op Vilches politiebescherming te bieden. „Maar de gemeente en de politie hier profiteren mee. Anders hadden ze de aanleg van deze illegale putten allang gestopt”, zegt ze.

Tijdens een rondleiding door de rivierbedding telt ze zeker zeven illegale putten. Diepe gaten in de grond met buizen die richting de avocado-plantages lopen. „En het water voor de inwoners, dat wij via buurtcomité's beheren, wordt steeds schaarser. Hoe bedenk je het ook, om je eigen volk het recht tot water te ontzeggen?", zegt Vilches.

In de nieuwe grondwet, het afgelopen jaar geschreven door een grondwetgevende vergadering van 155 direct gekozen volksvertegenwoordigers, wordt toegang tot water een grondrecht. Carolina Vilches (geen familie van Veronica) is afgevaardigde uit de provincie Petorca en schreef mee aan deze grondwet. Voor haar was het geprivatiseerde watersysteem een reden om zich kandidaat te stellen. „Petorca is een symbool. Voor ongelijkheid, voor diefstal van grote bedrijven, van zoiets basaals als water", vertelt ze aan de telefoon.

„In de grondwet veranderen we de prioriteit van toegang tot water en het beheer van water. Het gebruik door mensen komt op één en de natuur op twee. Pas daarna volgt de agrarische sector", zegt Carolina Vilches. „Daarnaast worden overheidsinstanties aangewezen om het water te beheren, in tegenstelling tot de particuliere entiteiten die dat nu doen. Zo hoeven gemeenten geen water meer van bedrijven te kopen en hoeven ze hun inwoners niet langer te vernederen door ze met vrachtwagens drinkwater te geven."